

καμώματα και χώματα ἐνὸς ψεύτη.
Τὰ πάντα ὑπάρχουν ἀπὸ τῆ στιγμῆ

ποῦ βλέπονται σὲ νοῦ τρανοῦ καθρέφτη.

21

Φιλόσοφος ὁ νοῦς, νεφελοχτίστης.

Μὰ γρικῶ τὴν καρδιά μου μέσ' στὰ στήθια,
κ' εἶναι ὁ χρησμός, καὶ ἀλάθευτος, τῆς πίστεως :

—Κ' εὖ, ζωὴ καὶ κόσμος κι ὄλα, ἀλήθεια.
Καὶ ἡ καρδιά καταχτήτρα, καὶ τὰδράχτι
κρατεῖ τῆς Μοίρας· φέρνε τὴν βοήθεια,

φιλέ, μαχαίρι, σὰν τὸν καταρράχτη
κύλα, σάμπως θὰ ζήσης χίλια χρόνια
ζῆσε, πέφτε, δροσιά ἢ βουλκάνου στάχτη,

καὶ οἱ καρδιὲς μὲ τὰ πάθια, νὰ τὰ αἰώνια !
Τῶν προβλημάτων μὴν κοιτᾷς τὸ γρύπα.
'Εὖ σ' εἰσένα γίνε ἡ τύχη ἢ πρόνοια,

Γέλα, ἀγάπαγε, κλαίγε, μίσαε, χτύπα.

22

Κ' ἐγὼ, προφήτη Σκάλδε, ἐπαναστάτης.
Σὰν εἰσέ, μιὰ ἐπανάσταση γνωρίζω,
Κατακλυσμός τὸ φοβερό ὄνομά της.

Κατακλυσμός· μόνο σ' αὐτόνε ἐλπίζω,
νερό, νερό, νερό, γιὰ νὰ τὸν κάμω.
Κ' ὕστερα τί θὰ γίνῃ ; Δὲ φροντίζω.

'Ο κόσμος τὸ ψωμί τὸ τρώει χαράμι.
Καλοί, κακοί, Νθε, κι ἄνθρωποι καὶ χτήνη
κι ὄλα νὰ τὰ σαρώσῃ τὸ ποτάμι,

σπόρος ἀπ' τὴ σπορά μας νὰ μὴ μείνῃ.
—Τὰ λόγια σου καὶ λόγια μου, ὦ προφήτη !—
Μὰ ἡ κιβωτό ; Νὰ τιναχθῇ καὶ κείνῃ.

Τὸ νερό φέρτε. 'Εγὼ τὸ δυναμίτη.

23

'Εκεῖνος μέσ' στὸ δρόμο ποῦ γυρίζει
ἀπὸ τὸ χέρι ἐνὸς παιδιοῦ συρμένος,
καὶ ποῦ ἡ κορμοστασιά του σοῦ θυμίζει

κάποιων ἡρώων, κάποιων ἡμίθεων γένος,

'Εκεῖνος εἶναι ποῦ ὠρίζε τὴν Πόλη,
βασιλιάς της πορφυρογεννημένος.

Τόνε ζῶσαν ἀγκάθια καὶ τριβόλοι,
βασιλεῖο, θρόνος, δύναμη, κομμάτια.
Κι ἀπὸ τοῦ Χάρου πιὸ κακὸ τὸ βόλι

τὸ τύφλωμα τοῦ νύχτωσε τὰ μάτια.
Μὰ ὄλο τραβᾷ, μὲ τὸ παιδάκι ἀντάμα,
σὰ γιὰ νὰ μπῇ στὰ πρῶτα του παλάτια.

Ποῖός εἶναι ; εἶναι γιὰ θάμασμα ἢ γιὰ κλάμα ;

24

—Τὰ παλάτια. Κι αὐτὰ ;—Καὶ τί μὲ τοῦτο ;
Κάμπους γιὰ τέντες θέλουμε· γκρεμίστε.
Στὰ πάντα ἄς πέσῃ ἐδῶ μπαλντάς ἢ κνοῦτο.—

—Τίς ἐκκλησιές ;—Μὴν τρέμετε· γκρεμίστε.
Γιὰ τοὺς λαοὺς τῆς 'Επιστήμης τόπος !—
—Κι αὐτὰ τὰ ὠραῖα τὰγάματα ;—Γκρεμίστε,

κι ἀναθέματα—μὴ σὰς κάνῃ κόπο !—
σωριάστε ἀπὸ τὶς πέτρες τους. Γκρεμίστε.—
—Τὸ περιδῶλε ;—Γιὰ τὸν ξυλοκόπο.—

—Τὰ μνήματα, ἱερά.—Κι αὐτὰ συντρίμια.
Ρούγα πλατεῖα. 'Απὸ πάνω τους πατήστε
πρὸς τῆς μεγάλης θάλασσας τὰσῆμα,

πρὸς τὰ σμαράγδια τοῦ βουνοῦ. Γκρεμίστε.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ*

(ΤΟ ΝΗΣΙ)

ΤΑ ΣΥΝΟΡΑ

Σ' αὐτὸ τὸ μέρος τῆς Ἀσπρῆς Θάλασσας ποῦ
εἶναι τὸ Νησί, ὅλοι οἱ ἄνεμοι μαζώνονται καὶ σαρό-
νουν τὴ θάλασσα καὶ τὸν ἀέρα. Βορριάδες, νοτιές,
δυτικοὶ καὶ ἀνατολικοὶ φυσσομανοῦν λυσασμένοι καὶ
στριφογυρίζουν καὶ χυμίζουν καὶ χτυποῦν κατεπάνω
στὰ βουνὰ ποῦ τοὺς ξαναστέλνουν πίσω, καὶ χώνον-
ται μέσα στοὺς κόλπους τῆς στεριάς καὶ ξαναθαί-
νουν καὶ περνοῦν ἀνάμεσα στὰ νησιά σὰν πνεύ-
ματα καὶ σὰν κλέφτες καὶ σφυρίζουν ἀδιάκοπα τὴ

* Ἡ ἀρχὴ στὸ 355 φύλλο.

λαλιά τους ποῦ εἶναι μυστήριο. Σπάνια σὲ κείνα τὰ
μέρη ἀφίνουν τὴ θάλασσα ἀτάραχη οἱ ἀνεμοζάλες.
Τὰ νερά τῆς Μαύρης Θάλασσας μαλόνουν ἀτέ-
λειωτα μὲ τῆς Ἀσπρῆς τὰ νερά, περνώντας ἀπὸ τίς
δυὸ στενωσιὲς ἀνάμεσα στίς δυὸ μεγάλες στεριές,
Εὐρώπη καὶ Ἀσία. Μαζώνονται κάποτε οἱ ἄνεμοι
σ' ἓνα ἀπὸ τὰ στενὰ ὅλοι μαζὺ μπλεγμένοι καὶ κλώ-
θουν καὶ στριφογυρίζουν καὶ σπίζουν τὸν ἀέρα καὶ
παλεύουν ἀναμεταξύ τους καὶ ξανασκορπίζονται χυ-
μίζοντας ἄγρια, τρελλὰ καὶ ἀκράτητα στὰ πέρατα,
λές, τῆς γῆς. Καὶ κάποτε ξαφνικὰ χάνονται ὅλοι τὰ
μαγεμένοι καὶ μοναχὸ ἓνα ἀπαλότατο γλυκὸ ἀε-
ράκι· χαϊδεύει τὴ θάλασσα καὶ σουρόνει τὰ νερά λα-
φρύτατα. Καὶ ἡ θάλασσα τότε γελᾷ. Ἡ γαλήνη
τέλεια δὲν ὑπάρχει· ζῇ πάντα ἡ θάλασσα ὅσο καὶ
νὰ φαίνεται ἀπ' ὄξω κοιμισμένη καὶ ἀσάλευτη. Εἶναι
πάντα ἐτοιμὴ νὰ θυμώσει ὅσο καὶ ἂν φαίνεται ἡμερὴ
καὶ γελαστή. Καὶ ἅμα θυμώσει αὐτὴ ἡ ἄξενη θά-
λασσα, σηκώνει ἄγρια κύματα καὶ ἀφρίζει καὶ χτυπᾷ
καὶ δέρνει τὰ ἀνοιχτὰ τ' ἀκρογιαλῖα. Ἀνάμεσα στὰ
δυὸ νησιά ποῦ προβάλλουν σὲ κείνο τὸ μέρος, κά-
ποιος δαίμονας, λέει ὁ λαός, εἶναι κρυμμένος στῆς
θάλασσας τὸν πάτο καὶ ἅμα θυμώσει, αὐτὸς ταραῖζε·
καὶ ἀναστατώνει τὰ νερά. 'Εκεῖ κοντὰ ἔχει τὴ σπη-
λιά της καὶ ἡ θεὰ ἡ Θέτιδα.

Γύρω γύρω γλίζει τὸ νησί ἡ θάλασσα μὲ τὰ
γλυκὰ της κυματάκια, στὴ γαλήνη. Γύρω τριγύρω
τὸ δέρνει ἡ θάλασσα τὸ νησί, ἡ θυμωμένη, δταν μα-
λόνει μὲ τοὺς ἀνέμους. Γύρω ἀγκαλιάζει τὸ νησί ἡ
θάλασσα τὸ καλοκαίρι καὶ πότε τὸ σφίγγει περισ-
σότερο, πότε κουράζεται καὶ χαλαρώνει λίγο τὴ δρο-
σερὴ ἀγκαλιά της, τὴ μυρωδιασμένη. Καὶ τὸ χει-
μῶνα εἶναι λιγώτερο παγωμένη ἀπὸ τὸν ἀέρα. Τότε,
τὴν αὐγὴ, σὰ δὲ φυσᾷ ἄνεμος βγαίνει ὁ ἥλιος καὶ
τὴ βλέπει ποῦ ἀχνίζει. Μὰ, καλοκαιριὰ κακοκαιριὰ,
ἐπεὶ καὶ νάναι, τὸ ἔχει στὴν ἀγκαλιά της ἡ θά-
λασσα τὸ νησί καὶ τὸ σφίγγει ὀλοῦθε. Μὰ τὸ νησί
μπροβάλλει στὰ ὕψη, γυρεύοντας ἀναπνοὴ καὶ λευ-
τεριά.

Τοῦ νησιοῦ σύνορα εἶναι ἡ θάλασσα, σύνορα ποῦ
ξεκθῶν καθαρὰ καὶ ἑξάστερα φαίνονται. Τὸ νησί τὸ
ξεμοναχιάζει ἀπὸ τὸν ἄλλο κόσμο ἡ θάλασσα καὶ
τὴν ξεχωριστό, ὀλάκαιρο, μοναχό. 'Εδῶ στεριά, ἐκεῖ
τριγύρω θάλασσα. Ἀπὸ τὴν κορυφὴ φαίνονται ὀλο-
τρόγυρα τὰ σύνορα βέβαια, ὠρισμένα, ἀναμφισβή-
τητα. Ποῖός ἄνθρωπος μπορεῖ ποτὲ νὰ ἀμφισβητήσει
τὰ σύνορα αὐτὰ ; Ποῖός μπορεῖ νὰ ἀρνηθῇ τὴ θά-

βελοῦδο, ἓνα προσκεφάλι ἀπλὸ ὅπου βαροπατοῦσε
τὰ πόδια τῆς ἡ Ἀλλῆ.

«Κι ἀποτεινόμεναι σήμερον σὲ Σᾶς τοὺς ἐκλεχτοὺς
(μερικοὶ ξεροκοκκινήσανε ἀπὸ εὐχαρίστηση ἄλλοι
κρυφοχαμογελάσανε τοὺς—ἐκλεχτοὺς!) σήμερον, στίς
25 τοῦ Μάρτη, γιὰ νὰ κηρύξωμε κ' ἐμεῖς μιὰν
ἄλλη ἐπανάσταση πιὸ βαθιὰ καὶ πιὸ μεγάλη ἀπὸ
κείνη ποῦ διαλάλησε τώρα κ' ἐκατὸ χρόνια ὁ Κο-
ραῆς. 'Εχομε ἀνάγκη ἀπὸ μιὰν ἀπείραντη καὶ σύ-
ριζή ἐπανάσταση στὴν ἀνατροπὴ τοῦ νοῦ καὶ τῆς
καρδιᾶς μας. Θέλετε ν' ἀναλάβετε ἓναν τέτοιο ἀ-
γῶνα ; Περίμενα ἐδῶ, ἀπάνω στὸν τάφο τοῦ Κο-
ραῆ, σήμερον τέτοια μέρα νὰ Σᾶς τὸ διαλαλήσω.
Εἶμαι ὁ Ρήγας Φεραίος, μιὰς μεγάλης πνευματικῆς
'Επανάστασης ! 'Ορκίζεστε ;»

Πῶς σκιαζονται ξάφνου καὶ στέκονται, καὶ
πῶς ὕστερα δρομένουν καὶ φεύγουν τὰ πρόβατα στὴ
στάνη, μέσα στοὺς διπλομανταλωμένους τοίχους,
πλάι-πλάι στὸν τσοπάνη νὰ σωθοῦνε σὰν ἀντικρύ
σουν λύκο ;

'Ετσι κ' οἱ ψυχές τῶν «'Εκλεχτῶν» αὐτῶν στα-
θήκανε μιὰ στιγμὴ ξαφνισμένες μπροστὰ σὲ τόση
κακὴν ὁρμὴ κ' ἔπειτα μεμιάς τρεμογόνατες πήρανε
πατεῖς με πατῶ σε τὸ χιλοπατημένο μονοπάτι καὶ

πατόκορρα χωστήκανε πίσω ἀπὸ τὴ λογικὴ τὴν
ἀσάλευτη τῶν πραχτικῶν καὶ τῶν φρόνιμων ἀν-
θρώπων.

«'Ορκίζεστε ; Γιατὶ πρέπει ἐπιτέλους τώρα ποῦ
εἴμαστε νέοι, νὰ τὸ ἀποφασίσωμε : Δυὸ δρόμοι ἀνοι-
γονται μπροστὰ μας στὴ ζωὴ : ἡ νᾶσαι εὐτυχῆς,
νὰ ζεῖς ἥρεμα καὶ χορτασμένα μιὰ ζωὴ προβατῆνια
μέσα στὰ κιότηδικα κοπάδια, νᾶχεις στάνη τὸ χει-
μῶνα καὶ χλωρὸ λιβάδι τὸ καλοκαίρι, ἢ νᾶσαι δυ-
στυχῆς καὶ μόνος καὶ ὑπέροχος. Νὰ χτίζεις, ν' ἀγω-
νίζεσαι, νὰ προχωρεῖς, ν' ἀνεβαίνεις ὡς νὰ ὑψώσεις
σιδεροθέμελο καὶ ἀστροστεφανωμένο τῆς Ἀτομικότητάς
σου τὸν Πύργο. Διαλέξετε »

Μὰ εἰ ψυχές ποῦ εἶσανε τώρα πιὰ στὴ στάνη
δίπλα-δίπλα στὸ βοσκό, προβάλανε ἀπὸ τίς θυρίδες
τίς στενὰς κ' εἶδανε τὸ λύκο νὰ οὐρλιάζει καὶ νὰ
θέλει νὰ μπῇ μέσα, κι ἀρχίσανε γυροστραφισμένες κι
ἀσφλισμένες ὡς εἶσανε, νὰ τὸν εἰρωνεύονται καὶ νὰ
τὸν περιφρονοῦνε.

—Τί 'ναι αὐτὰ ; Τί 'ναι αὐτὰ ; Εἶπε μὲ ἐκ-
φραση ἀηδίας ὁ κρεμανταλᾶς. Συνωμοσιές ;

Τὰ χέρια του καὶ τὰ πόδια του ξεδιδώσανε σὰν
κάποιοι ξύλινοι πιερότοι ὅταν τοὺς τραβοῦνε τὸ
σπάγγο.

— Δὲν τονε χωνεύω τὸν ἄτιμο ! εἶπε σφίγγον-
τας τὸ γρόθο του ὁ μπράβος.

— Μ' αὐτὸς εἶναι θεότρελλος ! ἐξωφρενῶν ἔ
Κυτάχτε τὰ μάτια του.

Χιχίχι, κρυφογελάσανε ὅλοι γύρω τριγύρω.

«'Ο Σούδερμαν στὴ Μάγδα νομίζω λέει : «Μα-
ζεῖτε καὶ νᾶσαι τὰ ἐρείπια τὰ παλιά καὶ χτίζει και-
νούργια παλάτια». Κι αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ ἀου-
χώρητο φταίσμα τῆς ἐποχῆς μας. Τὰ ἐρείπια τῆς
θρησκείας τῆς παραδεγμένης ἠθικῆς, τῶν κοινωνικῶν
συνθηκῶν εἶναι μολεμένα καὶ μισηματικά, γεμάτα
ἀπὸ τὰ μικρόβια τῆς κακείας καὶ τῆς διαφθορᾶς
καὶ πρέπει νὰ καθαριστοῦν ἀπὸ αὐτὰ τέλεια οἱ ψυ-
χές καὶ νᾶρθῃ ἡ 'Επιστήμη νὰ θέσει καινούργια θε-
μέλια μὲ καινούργια ὀλικά.»

Ἀπάνω στὸ μίτωπό του ἔπεσε ἓνα σγουρὸ ἀπὸ
τὰ μαλλιά του κ' ἔτσι πήρε ξάφνου μιὰ παράξενη
ἐκφραση σγουρόμαλλου παιδιοῦ ποῦ παίζει στὴν ἀ-
κρογιαλιά ἐνάντια τοῦ ἀνέμου. «Εμοῖαζε παιδί ποῦ
τρέχει στὴ θάλασσα τῆς ζωῆς καὶ ἀπλώνει ἀνήξερα
τὰ χέρια του νομίζοντας λίγο ἀκόμα καὶ θ' ἀγγίζει
κάποια ἀπόμακρα νησιά (νησιά ἢ σύννεφα καὶ
καπνοὶ ;)

— Ἀλήθεια, εἶδα τὴ Σουσάνα χτῖς βράδυ . . .

λασσα, τη θάλασσα που πλάθει ακρογιάλια;

Τὴν καιρὸ τοῦ μεγάλου κατακλυσμοῦ τὰ νερά τοῦ Εὐξεινου Πόντου ἄνοιξαν δρόμο ἀπὸ τῆς Βόσπορου καὶ τὴν Ἑλλάσποντον. Ὅλα τὰ νησιά καὶ ὅλα τὰ περιγιάλια τῶν μερῶν ἐκείνων πλημμύρισαν, καὶ στὸ βουνὸ τοῦ νησιοῦ, τὸ ψηλότετο, ποὺ μοναχὸ ἔμεινε ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὰ νερά, ὄρμησαν καὶ συνάχτηκαν κατατρομαγμένοι οἱ ἄνθρωποι νὰ γλυτώσουν. Καθὼς ἀνέβαιναν τὰ νερά ὀλοένα καὶ περισσότερο, προσευχήθηκαν στοὺς θεοὺς οἱ ἄνθρωποι καὶ ἀπὸ γλύτωσαν ἀπὸ τὸν πνιγμὸ, στὰ μέρη ποὺ σταμάτησε ἡ θάλασσα ἔστησαν γύρω γύρω στὸ νησι βωμοὺς στοὺς μεγάλους θεοὺς, σημάδια καὶ σύνορα τῆς σωτηρίας. Στὸς βωμοὺς αὐτοὺς χιλιάδες χρόνια ἔπειτα ἔκαναν ἀκόμη θυσιές στοὺς θεοὺς οἱ ἄνθρωποι. Τὰ σημάδια αὐτὰ ἔμειναν καὶ εἶναι ἀπὸ τὸν καιρὸ ἐκεῖνο τὰ σύνορα τοῦ νησιοῦ. Μὰ δὲν τὰ ἔπλασαν οἱ ἄνθρωποι τὰ σύνορα αὐτά. Τὰ ἔπλασε ἡ θάλασσα πὺς νὰ τὰ ἀμφισβητήσουν; Γι' αὐτὸ τὰ ἐπικύρωσαν μὲ τὰ τεχνητὰ σημάδια τους. Τοῦ νησιοῦ τὰ σύνορα χωρὶς τὴν ἐπικύρωση τῶν ἀνθρώπων ὑπάρχουν.

Ἄς σηκώσουν τίς ἀγκυρές τὰ καράβια τῶν ἀνθρώπων μὲ τὸν ἀγριο βορριά ἢ μὲ τὴν μανιασμένη τὴν νοτιά νὰ τραβήξουν κατὰ τὸ πέραλο, κατὰ τὰ νησιά ἢ κατὰ τὴν ἀντικρινὴν στεριά. Θὰ βουλιάξουν σὺζυλα. Γι' αὐτὸ μὴνες κάποτε περνᾶν χωρὶς συγκοινωνία οἱ νησιώτες μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Καὶ τὸ καλοκαίρι ἀκόμη ὁ ἀνεμὸς εἶναι συχνὰ ἀγριώτερος παρ' ὅσο χρειάζεται γιὰ νὰ ταξιδέψουν. Μιλοῦνε μονάχα ἀναμεταξύ τους, ἄνθρωποι ξένο δὲν ἀντικρύζουν, καὶ λέγουν τὰ δικά τους, καὶ ὅλο τὰ δικά τους ξαναλένε. Ἔτσι γίνονται οἱ νησιώτες. Ζοῦν μεταξὺ τους καὶ κυττάζουν πάντα κατὰ τὴν μεγάλη θάλασσα μὴν τοὺς φέρνει κανένα μήνυμα ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Συνήθισε ἡ ματιά τους νὰ ἀντικρύζει τὸ πέραλο καὶ τίς μακρινὰς στεριὰς μὲ τίς πολιτείες καὶ τὰ ξένα νησιά καὶ ἀκρογιάλια. Συνήθισε τ' αὐτὶ τους νὰ λογαριάζει τὴ δύναμη τῶν ἀνέμων καὶ τὸ θυμὸ τους. Ἐμαθάν νὰ ὑποψιάζονται τὴ θάλασσα πάντα. Καὶ ὅταν ἀκόμη γελάει αὐτὴ, οἱ νησιώτες μένουνε συλλογισμένοι. Αἰῶνες πέρασαν ἔτσι ζωσμένοι ἀπὸ τὴν ἄξενη θάλασσα καὶ τὰ ἄξενα περιγιάλια. Γενεές γενεῶν πέρασαν καὶ ζοῦν ἀναμεταξύ τους οἱ νησιώτες ρίχνοντας ματιὰς στὴ μεγάλη θάλασσα καὶ ἀκούοντας τὴ βοή της καὶ τὰ βογγητὰ τῶν ἀνέμων. Καὶ γίνηκαν ἄλλοι ἄνθρωποι. Οἱ στεριανοὶ ἀναγκάστησαν νὰ πάρουν βουνὰ

γιὰ σύνορα καὶ νὰ χτίσουν κάστρα στὶς κλειστούρες καὶ στὶς ράχες σκοπιές. Καὶ αὐτῶν τὸ κράτος ἦταν μικρὸ σὰν τὸ νησί, καὶ ἀπὸ ἓνα βουνάκι στὴ μέση τοῦ κάμπου φαίνονταν ἄλλοτε τὰ κάστρα ὅλα τριγύρω καὶ σὰν περιδέραιο τὰ βουνὰ ποὺ ἦταν σύνορα.

Ἄλλοι πάλε ἔκαναν τὸν τόπο τους τόσο μεγάλο ποὺ δὲ φαίνονται τὰ σύνορά του καὶ δὲν ἔξερουν καὶ οἱ ἴδιοι καλὰ καλὰ ποὺ τελειώνει ὁ τόπος τους.

Μὰ τὰ πλατειὰ σύνορα δὲ φανερόνουν πάντα λαὸ πλατύμυαλο καὶ μεγαλόκαρδο φανερόνουν μονάχα μεγάλο ἀνθρωπομαζώμα. Καὶ τὰ ἀνθρωπομαζώματα ὅλο ἀπλώνονται περισσότερο, ξεχάνονται, χαλαρῶνεται ἡ σύστασή τους, καὶ στενεύει ἡ ψυχὴ τῶν αὐτῶν.

Ἐκεῖνοι πάλε ποὺ ἔχουν τὰ στενὰ σύνορα καὶ τὰ βλέπουν οἱ ἴδιοι γύρω τους, περιμαζεύονται, φυλάγονται περισσότερο, συμπυκνώνεται ἡ ψυχὴ τους, δὲν ξεχνοῦν τὸν ἑαυτὸ τους εὐκολα καὶ ἀνεβαίνουν πρὸς τὰ ὕψη. Γίνονται βαθύτεροι καὶ ψηλότεροι.

Ἔτσι καὶ τὸ νησί ποὺ τὸ σφίγγουν ὀλόγυρα τὰ σύνορά του ξεπετιέται πρὸς τὰ ὕψη.

Οἱ Ἕλληνες εἶναι σχεδὸν παντοῦ νησιώτες σχεδὸν παντοῦ βλέπουν τὰ σύνορά τους—τὴ θάλασσα. Μὰ ἡ θάλασσα ποὺ ξεχωρίζει ἀνθρώπους ἀπὸ ἄλλους ἀνθρώπους, ἡ ἴδια τοὺς εἶναι ἀνοιχτὴ γιὰ ταξίδια σὲ τόπους καὶ ἄλλους τόπους.

Τὸ νησί ὡς τόσο εἶναι πάντα κατὰ ξεχωριστὸ καὶ ὀλάκερο. Ἔτσι τὸ βλέπει κανεὶς ἀπ' ὄξω. Καὶ ἀπὸ ἀπὸ τὴν ψηλὴν του κορυφὴν πάλι ἔτσι τὸ βλέπει—ἐρημικὸ μέσα στὸ πέραλο.

Σὲ κεῖνο τὸ μέρος τῆς Ἀσπρῆς Θάλασσας ποὺ εἶναι τὸ νησί καὶ γίνονται ἀπὸ τὰ παλιὰ τὰ χρόνια αἰῶνες, σεισμοί, κατακλυσμοὶ καὶ καταποντισμοί, μπορεῖ καὶ τὸ νησί ὀλάκερο μὲ τὰ σύνορά του νὰ χαθεῖ. Οἱ σφουγγαράδες ποὺ βουτοῦν σὲ κεῖνα τὰ νερά, λέγουν πὺς ἀνάμεσα στὸ νησί καὶ στὴ στεριά βλέπουν μιὰ βουλιαγμένη πολιτεία. Καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἀναφέρουν πὺς ἐκεῖ ἄλλοτε ἦταν νησιὰ ποὺ τὰ ἔθαψε ἡ θάλασσα.

(Ἀκολουθεῖ)

ΙΔΑΣ

ΑΡΓΥΡΗ ΕΦΤΑΔΙΩΤΗ
ΠΑΛΙΟΙ ΣΚΟΠΟΙ
ΠΟΥΛΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ ΔΡ. 2
ΚΑΙ ΔΡ. 2 1/2 ΓΙΑ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

„ΣΤΗΝ ΟΞΩΠΟΡΤΑ“

(Ἐνα γράμμα τοῦ κληρονομητῆ κ. E. Clément)

Φίλε Ταγκόπουλε,

Διάβασα τὸ δραματάκι σου στὴν α' Ὁξώπορτα καὶ μοῦ κίνησε ζωηρὰ τὸ διαφέρο μου. Βάζεις μπροστά στὰ μάτια μας μιὰ τερατώδη κοινωνικὴ ἀδικία, κληρονομημένη μαζί κι ἀπὸ τὴν ἰδέα τῆς ἀρχαίας Πολιτείας, ποὺ ἂν νοῦνταν κάθε δικαίωμα γιὰ τὸ καλὸ τῆς σκλάβας γυναίκας καὶ ἀπὸ τὴν ἰδέα τῆς χριστιανικῆς ποὺ ἀποδοκιμάζει κάθε ἔνωση ποὺ δὲν εἶν' εὐλογημένη ἀπὸ τὴν ἐκκλησία. Ἄν ἡ στενὴ τοῦτη ἀντίληψη κρατιέται ἀκόμα σήμερον στὰ ἡθῆμας, ἡ νέα θρησκεία τοῦ παρὰ εἶν' ἀφορμή, καὶ ἡ πλουτοκρατία ποὺ ἐμποδίζει τὸ φτωχὸ κορίτσι νὰ μπει μέσα στὴν ἀστική τὴν οἰκογένεια. Χρειαζέται ἓνα ἡθικὸ καὶ κοινωνικὸ ἐπεύλιμα γιὰ ν' ἀλλάξουν καὶ οἱ ὁδοὶ ποὺ ἐκθύνουν τὸν ἄντρα καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ γιὰ νὰ βλέπεται, ἀλλοιωτικὴ ἀπὸ τὴν πόρνη ποὺ πουλιέται στὸν καθένα, ἡ γυναῖκα ποὺ λεύτερα παραδίδεται ἐνδὸς μόνον ἄντρα. Ἄς εὐχηθούμε κι ὡς ἐλπίσουμε τὸ μελλόμενον τοῦτο σταθμὸ προκοπῆς πρὸς αὐτοῦ τραβᾷ ὁ πολιτισμὸς μας. Μὰ ἴσαμε τότε ἀσπύχουσι θὰ εἶτανε ἡ κόρη ποὺ θὰ χαίροταν τὸν ἔρωτα ἔξω ἀπὸ τοὺς καθιερωμένους θεσμούς. Τρέχει πάντα τὸν κίντυνο νὰ πεταχθῇ στὸ δρόμο καὶ νὰ μείνῃ ἐκεῖ.

Κι ἄλλοι δραματικοί, καὶ στὴ Γαλλία καὶ ἄλλοι, σταματήσανε τὴν προσοχὴ τοῦ κόσμου στὸ θέμα τοῦτο ποὺ πονεῖ. Τὸ ἔφερες μὲ τὴ δεξιοσύνη σου καὶ στὴν Ἑλληνικὴ σκηνή.

Ἡ Λίνα σου συγκινεῖ, εὐγενική, μὰ τσουχερὴ στὸ θυμὸ τῆς ἀπάνου καὶ μὲ τὴν εἰρωνία της. Τὴ λυπόμαστε γιατί ἀδικα δυστυχεῖ, καὶ τὴν ἐπιδοκιμάζουμε, γιατί βρίσκεται στὴ λογικὴ καὶ τὴν ἀλήθειαν. Τὴν ἀγανάχησε καὶ τὸ πάθος της τὰ δείχνει σὲ κινήματα ἔξωχα. Σκέπτο ποὺ τοῦ χρειάζεται λιγάκι ἀκόμα, τόσα δά, γιὰ νὰ γίνῃ ὡραία ζωγραφιά.

Ὁ Ντίνος εἶν' ἓνας ἄθλιος, ἓνας πρόστιχος, ὅπως τότε θέλησες κι ὅπως ἔπρεπε νὰ εἶναι. Ὅσο γιὰ τὴν κυρία Βουρλά, χρειαζότανε νὰ δυναμωθῇ ἡ ἀντίθεση μεταξὺ τῆς ἀναξιοσύνης της καὶ τῆς ἀξίας τῆς γελασμένης γυναίκας γι' αὐτὸ τὴν ἔκομες πλοῦσια, μητέρα χωρὶς τιμὴ, ποὺ ξαναγοράζει τὴν αἰμία της μὲ χρυσάφι. Φοβᾶμαι μήπως ὁ τρόπος τοῦτος εἶναι τεχνητός, καὶ ὅχι πολὺ χρήσιμος γιὰ τὸ ζήτημά σου γιὰ καὶ ἡ περὶ τὴν Λίνα πάντα θὰ κι

εἶπε στὸ Δὸν Ζουὰν ἓνας παχὺς σπουδαστὴς χτηνίατρος, δλοστρόγγυλος, εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴ ζωὴ, ποὺ τὰ μάγουλά του γυαλίζανε σὰ νῆσανε ἀλειμένα βούτυρο. Φοροῦσε φράκο καὶ κόκκινη γραβάτα.

— Τὴν εἶδες, γιὰτρέ μου; Εἶτανε μὲ τὴ Νίνα; Τί σοῦπε γιὰ μένα;

— Σοῦσε! φώναξεν ὁ δάσκαλος ἐξωφρενῶν γιατί δὲν τὸν ἀφῆνανε ἡσυχά νὰ παίρνει σημειώσεις.

Ἄ'Εκεῖνο: μὲ τὰ πλατιά μέτωπα ποὺ πηγαίνουσε μπροστὰ καὶ φτάσανε πιά στὴν κορυφὴ Φασγά, γυρίζουν κάποτε πίσω καὶ μὰς χαμογελοῦνε. Ναι, σιμῶνουμε στὴ Γῆ τῆς Ἐπαγγελίας καὶ ἀρχίζουμε πιά μέσα στὰ ροδοχράματα τῆς Αὐγῆς νὰ διακρίνομε νὰ λαμπροκοποῦν στὸν ἥλιο οἱ τροῦλοι καὶ τὰ καμπαναριά κ' οἱ πύργοι τῆς καινούργιας Θρησκείας καὶ Ἡθικῆς καὶ Κοινωνίας. »

Ἐμοιαζε τώρα μὲ τοὺς ὁμορφους δισκοβόλους ποὺ ρήχονταν τὸ δίσκο σὲ μαρμαρένια στάδια πλέκουν καὶ ξεπλέκουν καὶ ξαναπλέκουν πάλι τίς ἐφηβικὰς ἁρμονίες τῶν σάρκινων γραμμῶν.

Κ' ἔμοιαζε ἀκόμα, ἔτσι ποὺ ἀποτραβήχτηκε γιὰ νὰ συλλάβῃ τὴν ἰδίαν ποὺ ἀσπιδιοδιάβαινε μπροστὰ ἀπὸ τ' ἀναμένα του τὰ μάτια, ἔμοιαζε

ἀπαράλλαχτα μὲ τὴν τίγρη ποὺ παραμονεύει φλογατοῦσα καὶ σφίχτοκουλουριάζεται γιὰ νὰ χυμῇ σὰ δυνάτοτυλιγμένο ἀτσάλινο ἱλατήρι καὶ νὰ γραπώσει ἀπὸ τὸ λαϊμὸ τὴν ὁμορφὴν ἐλαφίνα ποὺ τὰ μετάνυχτα μὲ τὸ φεγγάρι πάει ξένοιαστη σιτῇ; λήμνης τὰ νερά νὰ πιεῖ.

«Ὁλοένα φερνόμαστε, θέλοντας καὶ μὴ, στὴν ἀληθινὴ θρησκεία, τὴ φυσιολατρεία. Ὅχι τὴ φυσιολατρεία τῶν ἀρχαίων—αὐτὴ δὲ γυρίζει πιά, εἶταν ἀχώριστα δεμένη μὲ τὴν ἀφέλεια καὶ τὴν ἀμάθεια τῶν πρώτων ἀνθρώπων, μόνον τὴ φυσιολατρεία τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ ἀδυστοχαστὴν ποὺ πέταξε σκισμένους κάτω τοὺς πέλους τοὺς ἱερατικούς καὶ μὰς φανέρωσε μὲ τὴ γύμνια τῆς τὸ μιστηριώδικο καὶ πανώριο ζετούλιγμα τῶν ὀργανισμῶν καὶ μὰς ἔμαθε νὰ ἐννοοῦμε κ' ἐπομένως ν' ἀγαποῦμε ὅλα γύρω μας τ' ἀψυχα καὶ ζωντανά. Ὅλοι οἱ ὀργανισμοὶ ἀπὸ τοὺς βιοφόρους καὶ ἀπὸ τῶν ὀργανισμῶν ἱσάμε τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν ὑπεράνθρωπο εἶμαστε ἀδερφοὶ ἀπὸ τὸν ἴδιον Πατέρα, τὸν ἥλιο, καὶ ἀπὸ τὴν ἰδίαν Μάνα, τὴ Γῆ. Κ' ἔτσι γεννιέται μέσα μας στοχαστικὸ καὶ πολὺ ἔξω τὸ αἶσθημα τῆς συμπάθειας καὶ τῆς συγγένειας κ' ἡ παρηγορήτρα ἀντίληψη πὺς δὲ βρισκόμαστε σὲ ξένο σπῆτι. Εἴμαστε στὸ σπῆτι μας, στοῦ

πκτέρη καὶ τῆς μητέρας μας, καὶ γλυτώσαμε ἐπὶ τέλους ἀπὸ τὴ θρησκευτικὴν καὶ ἀεροκοπανίστρα νοσταλγία τ' οὐρανοῦ. Τὸ ἐναντίον, ἐν πηγαίναμε σὲ τίτοιον οὐρανὸ, θάμαστε ἀπαρηγόρητοι σὰν τοὺς ξενιτεμένους καὶ θὰ νοιώθαμε ἀγιάτρευτη τὴ νοσταλγία τῆς Πατρίδας Γῆς.»

(Μπήκατε ποτὲ σὲ δάσος πυκνοφυόντωτο καὶ ἀκούσατε ποτὲ τὸ βουητὸ καὶ τὴν ἀντάρα ποὺ σηκώνουνε τ' ἀνεμικά, ὅταν περνοῦν καθάλα ἀπάνω ἀπὸ τίς φουρτουνιασμένες, δυσκολολύγιστες κορφὲς τῶν δρυϊάδων καὶ ρήχονται μέσα στὶς βαθυπράσινες φυλλωσιές τῶν πεύκων, συρομαδώντας ἀπὸ τὰ κλαδιά, διπλόχουφτα, τὴν ὄριμη γιὰ γάμους γύρη; Κ' εἶδατε πὺς σηκώνεται αὐτὴ σύγνεφο γεμάτο ἀβάσταχτες μπόρες ἀγάπης καὶ χύνεται ἀπάνω στὰ ἄλλα πεύκα τὰ φρενιασμένα ἀπὸ τὴ δίψα τοῦ δημιουργικοῦ φιλοῦ;)

— Τί ναι αὐτά; Τί ναι αὐτά; ρωνάζανε τώρα πέντ' ἔξη μὲ περιφρόνηση κουνώντας ἀπειλητικὰ τὰ χέρια τους.

— Τέχει ἀποστηθίσει ἀπὸ κανένα βιβλίον καὶ θέλει νὰ μὰς τὰ περάσει τώρα... Μὰ γιὰ ποιὸς μὰς πῆρε; γιὰ ποιὸς; φώναξε ὁ βιβλιοθηκῆριος σφίγγοντας τοὺς γρόβους του καὶ πηγαίνοντας ἀπὸ τὸν